

Majewski, Erazm

Dwudziestolecie Muzeum starożytności przehistorycznych

Światowit 10, 89-96

1912

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z MUZEÓW

DWUDZIESTOLECIE

Muzeum starożytności przedhistorycznych

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

W IX-ym tomie „Światowita“ został pomieszczony (p. str. 124) treściwy katalog przedmiotów, znajdujących się w naszym Skarbcu, ułożony porządkiem miejscowości. Objął on przedmioty, pochodzące z Królestwa Polskiego, z Galicji oraz z Guberni Zachodnich Ces. Rosyjskiego. Pominięte w nim zostały jedynie zabytki zagraniczne, pochodzące z dwustu kilkudziesięciu miejscowości, wymienionych na końcu katalogu na stronicach 155 i 6-ej.

Spis ten, zamknięty z końcem roku 1911, objął wszystko, co było po ten czas zapisane do katalogu inwentarzowego, czyli objął 19,071 numerów bieżących, oczywiście z wyjątkiem wspomnianych zabytków obcokrajowych, których wykaz podamy osobno w przyszłym roczniku.

W niniejszem sprawozdaniu, z okazji kończącego się dwudziestolecia naszego Muzeum, pragniemy dać kilka cyfr statystycznych, obrazujących rozwój Muzeum ze skromnych początków drobnej prywatnej kolekcji i czynniki, które się na ten rozwój składały.

Gdy pierwociny naszego Zbioru Starożytności odnoszą się do roku 1892 i gdy w ośm lat później liczba przedmiotów zanumerowanych wynosiła 10.422, to w roku 1902 katalog obejmował już 15.080 numerów.

Po przeniesieniu skarbcia do Pałacu Sztuki, co nastąpiło we Wrześniu 1908 r., było zakatalogowanych 18.270 numerów, w Grudniu zaś 1911 r. inwentarz wykazał 19,071 numerów.

Rozrost Skarbcza w poszczególnych latach wyraża się w następujących cyfrach ¹⁾:

1892 — 400 przedm.
1893 — 950 „
1894 — 1650 „
1895 — 1900 „
1896 — 1472 „
1897 — 1700 „
1898 — 1050 „
1899 — 1300 „
<u> </u>
ogółem 10.422
1900 — 2060 przedm.
1901 — 1180 „
1902 — 1418 „
<u> </u>
ogółem 4658.

1903 — 748 przedm.
1904 — 15 „
1905 — 157 „
1906 — 700 „
1907 — 1360 „
<u> </u>
ogółem 2980
1908 — 240 przedm.
1909 — 297 „
1910 — 162 „
1911 — 312 „
<u> </u>
ogółem 1011
Razem . . . 19,071
przedmiotów zakatalogowanych.

Największy przyrost przypada na lata 1894,—95,—97 i 1900. Najmniejszy na lata 1904, 1905 i 1910.

Wytworzylibyśmy sobie mylny obraz prawdziwego rozrostu, mierząc go samą ilością przybywających okazów. W pierwszych bowiem latach wpływała do Zbioru wielka ilość narzędzi krzemienych z powiatu Stopnickiego i innych gub. Kieleckiej. Lubo stanowią one cenny materiał naukowy i muzealny, to jednak nie rzucają się w oczy, jako przedmioty przeważnie nader drobne — i nie zabierające wiele miejsca. Dla zwykłego oka przedstawiają one pewną monotonię.

Później zjawiają się coraz liczniej przedmioty i typy nowe, jeszcze nie reprezentowane w Zbiorze, a więc okazy naczyń przedhistorycznych, brzozy i wogóle okazy większe oraz cenniejsze pod względem muzealnym. Rozmaitość tedy zabytków, zarówno ze względu na ich pochodzenie, jak na rodzaj stopniowo i szybko wzrasta. I nie dziwnego. W pierwszych kilku latach Skarbiec ten naukowy pomnażał się wyłącznie na skutek własnych poszukiwań założyciela oraz towarzyszącego mu w pracy p. Fryd. Zembrowskiego. Później zjawiają się coraz częściej wykopaliska przedhi-

¹⁾ Nadmienić wypada, że liczby, odnoszące się do pierwszych lat, są okrągłe i przybliżone, zbiór bowiem z tych czasów uległ przenumerowaniu i przy tej okazji również pewnej systematyzacji oraz wyłączeniom.

staryczne, nadsyłane w darze przez znalazców i posiadaczy, jako też zabytki obce, otrzymywane drogą wymiany z muzeami zagranicznymi za dublety narzędzi krzemienych typów bardzo pospolitych w kraju. Znaczne urozmaicenie wprowadzają również wykopaliska typowe, umyślnie nabywane w podrózach dla Muzeum.

W ten sposób drogą zamiany weszła poważna ilość typowych obcych zabytków od następujących Instytucji oraz Osób:

Muzeum etnograficzne w Berlinie.

„ w Brukseli.

British Museum w Londynie.

Muzeum w Dieppe.

„ hr. Dzieduszyckich we Lwowie.

„ w Hawrze.

„ w Kijowie.

„ w Kamieńcu-Podolskim.

„ w Kopenhadze.

„ w Moguncyi.

„ w Lozannie.

„ Narodowe w Pradze Czeskiej.

„ „ w S-t Germain pod Paryżem.

„ Królewskie w Wiedniu.

„ we Wrocławiu.

Bertrand A. prof. dyr. w Paryżu.

Lindenschmidt w Moguncyi.

Dr. Messikomer w Wetzikonie w Szwajcaryi.

Prof. A. Rutot w Brukseli.

Zaś na drodze kupna od osób następujących:

Boban Eugeniusz w Paryżu.

Boubé fils w Paryżu.

Kol. Andersa w Lipsku.

Daguino w Pompei.

Federowski Michał. 16147—174, 16606—609.

Sommer w Neapolu.

Wayne C-o, Amer. Póln.

Washentaw C-o Amer Póln.

Wiśnicki Julian. 18751—59.

Nabytki w Lipsku (7376) w Paryżu (7416—7424 i 7426—7428) i in.

Obrębski. 5037/43, 5163/242, 5244—5288, 5297—303, 7308, 8013—035, 8037—8160, 8372—8707, 8713—9069, 9213—9251.

Soubise-Bisier. 4941.

Szczególne wyróżnienie należy się Osobom Szanownych Ofiarodawców, którzy różnemi czasy złożyli do naszego skarbcza znalezione przez Nich lub posiadane zabytki przedhistoryczne, lub całe zbiorki, często wielkiej wartości naukowej, ufając, że w Skarbcu naszym, który uważamy za własność publiczną, będą się przechowywać najlepiej za użytek nauki polskiej.

LISTA OFIARODAWCÓW

za okres sprawozdawczy jest następujący:

- WP. Alexandrowicz. 10847—50. Urna, miecz i umbo ze Smardzewic.
- „ M. Bielaszewski z Kijowa. 7521—44, narzędzia krzemienne, 15268 — 367, różne zabytki z Książ Góry,—15673—688. Kolekcya wyrobów glinianych z kilku miejsc g. Kijowskiej,—16775. Fragmenty nacz. malow. kult. przed micoeńs. z Kołodystego.
- „ Bieńkowski ks. z Żelechowa. 9252, ząb mamuta.
- „ Bieńkowski Stanisław. 9276, wielki młot kam. z Piotrkowic.
- „ Błażejewicz St. dr. 16660. Baba kamienna ze stepu w obw. Uralskim.
- „ Bołsunowski Karol z Kijowa. 3875—77, 3 strzały żel. z Minusińska, 6928—38, noże, sztylet, groty i ostrza dutow. żel. i bronz. z Minusińska, 1664—66, monety staro-perskie i in. 17055—56 i 18816—21. Balsamarium, wazy, nóż i in.
- „ Brzozowski ks. 8036. Zabytki z Łętkowic z kurchanu.
- „ Butrymówna M. 10829—34. Bransoleta i ozdoby z gr. z Pokalniszek 16629—31. Zapinki bronz. z Pakalniszek 10835—36. Klucz lany i obręcz bronz z Symoniszek 15656—63. Zapinka, bransolety, skręty z drutu, paciorki i toporek żelaz. z Niewieźnik.
- „ Bydłowski A. z Nowosiółki. 15761, 15765—66, 16705—12, 16229—43. Wykopaliska z kurhanów, w Nowosiółce i w Jackowicach. Naczynia gl., brzozy, żel., czaszki i t. d. Opisane w „Światowicie“.
- „ Choynowski J. z Kijowa. 15759—60. Flakonik szkl. i amforka z Olbii i Kerczu.
- „ Chotyński A. ks. 17049/51, 17062—3, 18384—510, 18549—63 i 18836—929. Kolekcya wykopalisk z Dratowa i okolicy, opisana w t. IX „Światowita“.

- WP. Chyczewska-Modelska Jadwiga z Kluczewa, 18748—49, 2 naramieniki brązowe.
- „ Czarnowski St. J. 3895, czaszka niedźwiedzia jaskiniow. Jask. Łokietka. 14606 siekier. krzem., 18512 — 13 skręty z drutu br. z Iwanowie, 18522, słoik ze zbożem przedhist. oraz narz. krzem. z jaskiń ojcowskich.
- „ Drége J. z Warszawy 7243—47. Narz. krzem. z Francyi. 16005, Naczynie gliniane (popielnica) z pod Irkucka.
- „ Faberkiewicz J. Obręcz srebrna z Oleksina.
- „ Godlewski Mścisław 17074—78. Narz. krzem. i kam.
- „ Górski S. Sopoćkinie. 18376. Ostrze dzidy żel. z kurh.
- „ Grabowski Wincenty z Trosk, 16096, toporek z niedokończonym otworem, 16601—3 dwa żarna przedhist. 16628 nóż krzem., 16446. Popielnica; 18379—83 pięć kamieni żarnowych z Płońskiego, 18728—9 wykopalis. z cmentarzyska.
- „ Hilezyński Stanisław. Inżyn. 7248—7272 różne wykopaliska z góry Mitrydatesa z Kerczu (własne).
- „ Janikowski Leopold. 4984—5. Toporki rogowy i kamienny.
- „ Jastrzębowski Szczęsny. 4577, czaszka „koziatki“.
- „ Jaworska Julia. 18809, wielkie nacz. glin. z Bisówki.
- „ Jezierski z Klepia. 4661, 7520 nacz. przedh.
- „ Jezierski Edw. K. 16091. Młot piękny z Byszewa.
- „ Kipman Wład. 16075—6. Naczynia neolityczne. Klasztor Reformatów w Lutomiarsku, 16077. Urna.
- „ Kokoszczyński Tad. 9212. Celt brązowy z Pinina.
- „ Konopka. 16615—16. Narz. krzem. z pod Krakowa.
- „ Kozłowski Leon. 18523—27. Nacz. przedh. z Sadłowa i Lublina 18533 skorupy ze Starorypina,—18675—82 wykopaliska z Grodziska w Będkovicach. (Później dużo innych okazów—jako współpracownik „Światowita“ czyniący poszukiw. na rzecz Muzeum).
- „ Lenartowicz Z. 18735—47. Zabytki z grobów neol. ze Złotej.
- „ Łazowy Antoni. 16669—76. Zawartość grobu typu La Tène.
- „ Łopaciński hr. Gustaw. 9277. Dłuto krzem.
- „ Łopaciński Hieronim prof. Zabytki grodziskowe.
- „ Majewski Julian Adam. 18884. Wielki miecz żelazny.
- „ „ Stanisław Jan. 3873—87. Kości przedh. z jaskiń ojcowskich. 15960—ceram. z Muz. Ojców Białych w Kartaginie.
- „ Marks E. z Chomentówka. 18574.
- „ Müller Władysław. 18564—66. Naczyn. glin. i zboże przedhist.

- WP. Nientowski. 15690—98. Wykopaliska z Domaradzyna.
- „ Niemojewski Wacław z Marchwacza. 16713—24. Popielnice i naczynia gliniane z cmentarzyska w Marchwaczu.
- „ Obrąpalski St. 15754—58. Zabytki żelazne i brązowe.
- „ Olechnowicz dr. W. 10518-go. Skorupy ornamentowane, przechow. na 3-ch tablicach.
- „ Piekosiński F. Prof. 4693—4. Mieczów brązowych brązowe kopie.— 16612, obręcz bronz. i sierp br.
- „ Polaczek P. 4993, 7510—18, 18532 różne zabytki przedhistor.
- „ Połczyński-Janta. P. z WXPozn. 4649—51. 3 popielnice z gr. skrzynek.
- „ Potemkowski J. 15492—908. Sześć siekierok krzem. i in. narz. kam. z Eljaszówki i Kapuścian.
- „ Potworowski. 10,828. Bransol. bronz. z Krasek.
- „ Powichrowski X. 18,528. Grot żelazny z Naruszewa.
- „ Pracki Witold. Oszczep krzemiany z Halas.
- „ Przybysławski Wł. 15218—267. Siekierki, toporki kam., fragmenty bransolet szklanych i wałka brązowa z Horodnicy.
- „ Pułaski Franciszek, sekr. generalny Tow. Naukowego Warszawskiego, ofiarował w r. 1908 bardzo cenną swoją kolekcję, owoc kilkoletnich poszukiwań w parumilowym promieniu od miejsca swego zamieszkania na Padolu. 15664—55, 15664, 18633—45.—Siekierki, tłuczki, młoty, dłuta, noże krzem. z miejscowości Zawadyńce i Serwatyńce. 17101—18277. Zbiór przedhist. starożytności z okolic Zawadyniec i Serwatyńiec, złożony z 1177 przedmiotów. Przeważają tu zabytki z epoki kamiennej i piękne okazy przedhist. wyrobów z krzemienia oraz kamienia, oraz liczne drobne brązy.
- „ Rotarski, stud. 10851. Osełka kwarcytowa z pow. Białskiego.
- „ Rutkowski Leon dr. w Płońsku. 18750. Miecz żelaz. z Korzybia Małego, 18760—77. Kolekcya 18 czaszek przedhistor. z własn. poszukiwań w pow. Płońskim, Płockim i okolicznych, 18797, toporek żel. i Kozimin. 18930—971. 17 czaszek przedhist. z tychże okolic oraz kolekcya zausznic esowatych z grobów rzędowych.
- „ Sabatkiewicz St. 5113—20. narz. krzem. z okolic Pragi pod Warsz.
- „ Serafimowicz. 9271—73. Siekierki krzem. z Jeleniej góry, 10839, miseczka szklana przedh. z nad Bugu.
- „ Siarkowski ks. 11252—55. Narz. krzem. ze wsi Turek.
- „ Słóarski Zygm. 7306—07. Popielnica i miska z grobu skrzynekowego w Starym Duninowie.

- WP. Stuczeń ks. 160840—90, 18972 — 75, zabytki z Wrocieryża.
- „ Suchecki Stan. 16079 — 81. Popielnica i nacz. gliniane z Obrzy (W. Ks. Poznańs.).
- „ Świętochowski Aleksander. Narzędzia krzemienne (mikrolit).
- „ Szreiber dr. 9279—92. Ozdoby bronzowe i kości ludz. z grobu we wsi Koniuchy.
- „ Szukiewicz Wandalin. 15081 — 217. Narz. krzem. z gub. Wileńskiej.
- „ Szymański Edward, inżyn. 10837—38. Toporek rogowy i kość z gruntu warszawskiego.
- „ Trojanowski W. 9068—86, 16444—45. Zabytki epoki rzymskiej z Serbii i siekierka krzem. z Francji.
- „ Tymieniecki ks. 16180—81. Wykopalisko.
- „ Wawrzeniecki Marjan. 4678—79. Popieln. z Pilaszkowa, 9259 róg tura, 14566. Popielnica z Mieroszowa, 17084. Odłamki uch od amfory z w. Capri.
- „ Woroniecki ks. Michał. 9278. Dłuto krzem.
- „ Zaborski Antoni w Poszuszwiu 15729—53. Kolekcyja zabytków bronz. i żelaz. z grobów w Poszuszwiu.
- „ Zaborski Józef, inż. 3862 strzały scytyjskie z nad Donu. 4686—92. Toporek i Drohiczyna i zabyt. z Wólki Lisowskiej. 5054—84, 5121 — 32, 5293 — 96, 7254, 7557—743, 7994 — 96. Narzędzia krzemienne z Leśniowa. 8008—10. Toporki z Leśniowa. 10591—822. Kolekcyja bardzo obfita narzędzi krzem. z Leśniowa. 16097—109 i 16506—515, 16725—31.
- „ Zaleski Stanisław. Skarżysko-Bzin. 16677 — 704, zabytki ep. Rzyms. z Wąchocka.
- „ Zieliński. 4652—53.

Razem drogą darów przybyło od 72 osób 2665 przedmiotów zakatalogowanych. Stanowi to mniej więcej siódmą część ogólnej liczby okazów, czyli blisko 13%.

Osobne miejsce należy się w tem wspomnieniu W Panu Fryderykowi Zembrowskiemu, którego dom w Jastrzębcu w pow. Stopnickim przez lat kilkanaście był punktem oparcia dla naszych poszukiwań w pow. Stopnickim. Był on ogniskiem, do którego zbiegały się znaleziska z całego powiatu. Gdy kto z włościan w promieniu trzech mil znalazł coś godnego uwagi, na pewno dostawało się to do Jastrzębca, gdyż mieliśmy w kilkunastu wsiach ludzi, życzliwie odnoszących się do zadań naukowych. Nia tylko przypadkowe znaleziska nie marnowały się, ale jeszcze sama młodzież wiejska eksploatowała stacye krzemienne, zbierany zaś materyał surowy znosiła do Jastrzębca, gdzie p. Zembrowski pouczał: co i jak na-

leży zbierać i starannie oddzielał narzędzia krzemienne (przeważnie mikrolit) od okrzesków bezwartościowych. Zamiłowaniu i ciępliwości p. Zembrowskiego Muzeum zawdzięcza mnóstwo cennego materiału naukowego, liczne setki pięknych narzędzi krzemienych, osobliwie zaś N° 4659, 4947-49, 5052, 5142-62, 5290-91, 7143-6, 7149-54, 7161; 7163-64, 7292-94, 7999, 8167-70, 11153, 14111, 1580, 16095, 16651-55, 17020-21, 17023, 17044-8, 18511, 18514-15, 18806.

Wszystkie te przedmioty—po przeniesieniu ich do Pałacu Sztuki (ul. Mazowiecka róg Królewskiej) na tymczasowe pomieszczenie, zostały rozłokowane w 12-tu szafach i 29 stołach oszklonych (witrynach), rychło zaś pod wpływem braku miejsca w szafach, już ustawionych, przybyło 4 nowe szafy podwójne, szczelnie zapelnione, wiele zaś mniej okazałych przedmiotów musiało znaleźć pomieszczenie w zamkniętych pułkach i szufladach stołów, niedostępnych dla oka osób zwiedzających. W roku 1912-m okazała się potrzeba ustawienia nowych dwóch szaf podwójnych, co zostało dokonane przy końcu okresu, z którego zdajemy sprawę. Ponieważ ruch na polu poszukiwań prahistorycznych stale się ożywia, w miarę jak szerszy ogół zapoznaje się ze znaczeniem naukowym, jakie mają zabytki odległej przeszłości, znajduwane w ziemi naszej, ponieważ obecnie coraz liczniej przybywają nowe dokumenty naukowe do naszego skarbcza, przeto będziemy odtąd dawać corocznie treściwe sprawozdania z przyrostu zbiorów. Zaczynamy je zaś sprawozdaniem za rok 1912.

Krótkie to sprawozdanie statystyczne wypada nam zakończyć podaniem liczby osób, które zwiedziły Muzeum nasze od chwili, gdy zostało przeniesione do Pałacu Sztuki.

W roku 1908 (4 miesiące)	zwiedziło	3500	osób
„ 1909	„	9326	„
„ 1910	„	5899	„
„ 1911	„	6084	„
„ 1912	„	6369	„

Razem w ciągu ostatnich lat pięciu zwiedziło osób 31.178.